

Cuprins

Scurt cuvânt înainte	11
PERSONAJUL LITERAR.	
NOȚIUNI. CLASIFICARE. MIJLOACE DE CARACTERIZARE	13
PARTEA I. LITERATURA POPULARĂ.....	23
ALEODOR – „ <i>Aleodor împărat</i> ” – basm popular	23
ANA – „ <i>Monastirea Argeşului</i> ” – baladă populară	25
CIOBĂNAŞUL – „ <i>Mioriţa</i> ” – baladă populară.....	28
CONSTANTIN BRÂNCOVANUL – „Constantin Brâncovanul“ – baladă populară.....	31
CORBIȚA – „ <i>Stânca corbului</i> ” – legendă populară.....	34
DRAGOŞ-VODĂ – „ <i>Dragoş-Vodă</i> ” – legendă populară.....	35
FĂT-FRUMOS – „ <i>Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte</i> ” – basm popular.....	37
MANOLE – „ <i>Monastirea Argeşului</i> ” – baladă populară	43
MĂICUȚA BĂTRÂNĂ – „ <i>Mioriţa</i> ” – baladă populară	46
MIORIȚA – „ <i>Mioriţa</i> ” – baladă populară	47
NEGRU-VODĂ – „ <i>Monastirea Argeşului</i> ” – baladă populară	49
PRÂSLEA – „ <i>Prâslea cel voinic şi merele de aur</i> ” – basm popular	50
TOMA ALIMOŞ – „ <i>Toma Alimoş</i> ” – baladă populară.....	54
VLAD ŢEPEŞ – „ <i>Dreptatea lui Ţepeş</i> ” – legendă populară.....	56
PARTEA A II-A. LITERATURA CULTĂ.....	59
I. SPECII LITERARE NARATIVE.....	59
ABATELE DE MARENNE – „ <i>Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman	59
ADA RAZU – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	62
ADOLESCENTUL MIOP – „ <i>Romanul adolescentului miop</i> ” de Mircea Eliade – roman	65
ALLAN – „ <i>Maitreyi</i> ” de Mircea Eliade – roman	71
Maitreyi Devi vs Mircea Eliade – „ <i>Dragostea nu moare</i> ” vs „ <i>Maitreyi</i> ”	76
ALECU RUSET – „ <i>Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman.....	78
ALEXANDRU LĂPUŞNEANUL – „ <i>Alexandru Lăpuşneanul</i> ” de Costache Negruzzi – nuvelă	81

ALIMAN – „ <i>Lostrița</i> ” de Vasile Voiculescu – povestire	87
AMIN – „ <i>Pescarul Amin</i> ” de Vasile Voiculescu – povestire.....	91
ANA – „ <i>Moara cu noroc</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă.....	98
ANA PERSIDA CUMPĂNAȘ – „ <i>Femeia în roșu</i> ” de Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș – roman.....	101
ANDREI MAVRODIN și BARBU HASNAȘ – „ <i>Nuntă în cer</i> ” de Mircea Eliade – roman	105
ANDRONACHE TUZLUC – „ <i>Ciocoii vechi și noi</i> ” de Nicolae Filimon – roman.....	113
APOSTOL BOLOGA – „ <i>Pădurea spânzuraților</i> ” de Liviu Rebreanu	116
BOBBY POLICRAT – „ <i>Cartea nunții</i> ” de George Călinescu – roman....	121
CĂPITANUL PANDELE – „ <i>Două loturi</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă ..	124
CHERA DUDUCA – „ <i>Ciocoii vechi și noi</i> ” de Nicolae Filimon – roman ..	126
CHIR COSTEA CHIORUL – „ <i>Ciocoii vechi și noi</i> ” de Nicolae Filimon – roman.....	128
CHIVUȚELE – „ <i>Două loturi</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă	130
COMISUL IONIȚĂ – „ <i>Iapa lui Vodă</i> ” de Mihail Sadoveanu – povestire ...	132
COMUNITATEA DE SĂTENI – „ <i>Dincolo de nisipuri</i> ” de Fănuș Neagu – nuvelă.....	134
COSTACHE GIURGIUVEANU – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman	136
CRAIUL – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ” de Ion Creangă – basm.....	140
DAN – „ <i>Dan, căpitan de plai</i> ” de Vasile Alecsandri – poem	142
DĂNILĂ PREPELEAC – „ <i>Dănilă Prepeleac</i> ” de Ion Creangă – basm...	148
DINU PĂTURICĂ – „ <i>Ciocoii vechi și noi</i> ” de Nicolae Filimon – roman..	151
DIONIS (Dan) – „ <i>Sărmanul Dionis</i> ” de Mihai Eminescu – nuvelă.....	157
DOAMNA POPESCU – „ <i>Două loturi</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă ..	164
DOAMNA RUXANDA – „ <i>Alexandru Lăpușneanul</i> ” de Costache Negruzzi – nuvelă	166
DOAMNA T. – „ <i>Patul lui Procust</i> ” de Camil Petrescu – roman	169
DOMNU TRANDAFIR – „ <i>Domnu Trandafir</i> ” de Mihail Sadoveanu – povestire	172
DUCA-VODĂ – „ <i>Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman.....	176
ELA – „ <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> ” de Camil Petrescu – roman.....	179
ELENA DRĂGĂNESCU – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	184
EMILIA RĂCHITARU – „ <i>Patul lui Procust</i> ” de Camil Petrescu – roman..	187
FAMILIA GEORGESCU – „ <i>Tren de plăcere</i> ” de Ion Luca Caragiale – schiță	190

FAMILIA TULEA – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman	193
FATA ÎMPĂRATULUI ROȘ – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ” de Ion Creangă – basm	200
FĂNICĂ – „ <i>La hanul lui Mânjoală</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă	202
FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ – „ <i>Făt-Frumos din lacrimă</i> ” de Mihai Eminescu – basm	208
FELIX SIMA – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman	214
FRED VASILESCU – „ <i>Patul lui Procust</i> ” de Camil Petrescu – roman	217
GAVRILESCU – „ <i>La țigănci</i> ” de Mircea Eliade – nuvelă	221
GEORGE DEMETRU LADIMA – „ <i>Patul lui Procust</i> ” de Camil Petrescu – roman	226
GHEORGHIȚĂ – „ <i>Baltagul</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman	231
GHÎȚĂ – „ <i>Moara cu noroc</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă	233
GOE – „ <i>D-l Goe...</i> ” de Ion Luca Caragiale – schiță	239
HARAP-ALB – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ” de Ion Creangă – basm	240
HUȚU (MIHAIL BUDULEA) – „ <i>Budulea Taichii</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă	249
IANCU GORE – „ <i>Douăsprezece mii de capete de vite</i> ” de Mircea Eliade – nuvelă	253
ILIE MOROMETE – „ <i>Moromeții</i> ” de Marin Preda – roman	257
ION MARINESCU (JIM) – „ <i>Cartea nunții</i> ” de George Călinescu – roman ..	263
ION POP AL GLANETAȘULUI – „ <i>Ion</i> ” de Liviu Rebreanu – roman	267
IONEL – „ <i>Vizită</i> ” de Ion Luca Caragiale – schiță	272
ÎMPĂRATUL VERDE – „ <i>Povestea lui Harap-Alb</i> ” de Ion Creangă – basm ..	275
KIR IANULEA – „ <i>Kir Ianulea</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă	277
LEFTER POPESCU – „ <i>Două loturi</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă	281
LEONIDA PASCALOPOL – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman	284
LEPĂDAT BUDULEA – „ <i>Budulea Taichii</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă	287
LICĂ SĂMĂDĂUL – „ <i>Moara cu noroc</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă	290
LICĂ PETRESCU zis LICĂ TRUBADURUL – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	293
LINA RIM – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	297
LUPARUL – „ <i>În mijlocul lupilor</i> ” de Vasile Voiculescu – povestire	300
MAM'MARE, MAMIȚA ȘI TANTI MIȚA – „ <i>D-l Goe...</i> ” de Ion Luca Caragiale – schiță	303
MARA – „ <i>Mara</i> ” de Ioan Slavici – roman	306
MARIN CĂLĂRAȘU – „ <i>Viața ca o pradă</i> ” de Marin Preda – roman	311
MIHAI VITEAZUL – „ <i>Istoria românilor supt Mihai-Voievod Viteazul</i> ” de Nicolae Bălcescu – portret literar	317

MIHAI VITEAZUL – „ <i>Paşa Hassan</i> ” de George Coşbuc – baladă	319
MOȚOC – „ <i>Alexandru Lăpuşneanul</i> ” de Costache Negruzzi – nuvelă	321
NECHIFOR LIPAN – „ <i>Baltagul</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman	324
Vitoria şi Nechifor Lipan – o pereche de iniţiaţi	326
NICĂ A LUI ŞTEFAN A PETREI – „ <i>Amintiri din copilărie</i> ” de Ion Creangă – roman	327
NORODUL – „ <i>Alexandru Lăpuşneanul</i> ” de Costache Negruzzi – nuvelă...	334
OTILIA MĂRCULESCU – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman ..	336
PANTELEMON CLĂIȚĂ – „ <i>Budulea Taichii</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă...	340
PERSIDA – „ <i>Mara</i> ” de Ioan Slavici – roman	343
PERSONAJE ISTORICE – „ <i>Sobieski şi românii</i> ” de Costache Negruzzi – nuvelă	346
POPA TANDA – „ <i>Popa Tanda</i> ” de Ioan Slavici – nuvelă	349
PRINȚUL MAXENȚIU – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	352
RIM – „ <i>Concert din muzică de Bach</i> ” de Hortensia Papadat-Bengescu – roman	355
STAVRACHE – „ <i>În vreme de război</i> ” de Ion Luca Caragiale – nuvelă...	357
STĂNICĂ RAȚIU – „ <i>Enigma Otiliei</i> ” de George Călinescu – roman.....	365
STOICEA – „ <i>Moara lui Călifar</i> ” de Gala Galaction – povestire	369
ŞTEFAN CEL MARE – „ <i>Frații Jderi</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman....	372
ŞTEFAN GHEORGHIDIU – „ <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> ” de Camil Petrescu – roman	376
ŞUȘTERU – „ <i>Dincolo de nisipuri</i> ” de Fănuș Neagu – nuvelă	382
ȚĂRĂNIMEA – „ <i>Ciocoii vechi şi noi</i> ” de Nicolae Filimon – roman	385
VICTOR PETRINI – „ <i>Cel mai iubit dintre pământeni</i> ” de Marin Preda – roman	387
VITORIA LIPAN – „ <i>Baltagul</i> ” de Mihail Sadoveanu – roman	392
Vitoria şi Nechifor Lipan – o pereche de iniţiaţi	396
2. SPECII LITERARE DRAMATICE	398
ALTA GRALLA – „ <i>Act venețian</i> ” de Camil Petrescu – dramă.....	398
AGAMEMNON DANDANACHE – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	400
ANDREI PIETRARU – „ <i>Suflete tari</i> ” de Camil Petrescu – dramă	403
CASTRIȘ – „ <i>Patima roșie</i> ” de Mihail Sorbul – tragedie.....	407
CETĂȚEANUL TURMENTAT – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	410
CHIRIȚA BĂRZOI – „ <i>Chirița în provincie</i> ” de Vasile Alecsandri – comedie ..	412
CRINA – „ <i>Patima roșie</i> ” de Mihail Sorbul – tragedie	417
DESPOT-VODĂ – „ <i>Despot-Vodă</i> ” de Vasile Alecsandri – dramă istorică ..	419

FAMILIA SMITH – „ <i>Cântăreața cheală</i> ” de Eugen Ionescu – teatru absurd ...	422
GELU RUSCANU – „ <i>Jocul ielelor</i> ” de Camil Petrescu – dramă	427
GHÎȚĂ PRISTANDA – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	434
IOANA BOIU-DORCANI – „ <i>Suflete tari</i> ” de Camil Petrescu – dramă...	437
IONA – „ <i>Iona</i> ” de Marin Sorescu – dramă parabolă	440
JUPÂN DUMITRACHE • TITIRCĂ INIMĂ-REA – „ <i>O noapte furtunoasă</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	446
MANOLE – „ <i>Meșterul Manole</i> ” de Lucian Blaga – dramă.....	450
MARCELO MARIANI (CELLINO) – „ <i>Act venețian</i> ” de Camil Petrescu – dramă.....	455
NAE CAȚAVENCU „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie ..	457
OEDIP – „ <i>Oedip rege</i> ” de Sofocle – tragedie	460
PERSONAJE DE TEATRU ABSURD – „ <i>Caii la fereastră</i> ” de Matei Vișniec – teatru absurd	464
PIETRO GRALLA – „ <i>Act venețian</i> ” de Camil Petrescu – dramă	468
RĂZVAN – „ <i>Răzvan și Vidra</i> ” de Bogdan Petriceicu Hasdeu – dramă istorică.....	471
REGELE BÉRENGER I – „ <i>Regele moare</i> ” de Eugen Ionescu – teatru absurd.....	476
RICĂ VENTURIANO – „ <i>O noapte furtunoasă</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	482
RUDY – „ <i>Patima roșie</i> ” de Mihail Sorbul – tragedie	485
SBILȚ – „ <i>Patima roșie</i> ” de Mihail Sorbul – tragedie	488
ȘERBAN SARU-SINEȘTI – „ <i>Jocul ielelor</i> ” de Camil Petrescu – dramă..	491
ȘTEFAN CEL MARE – „ <i>Apus de soare</i> ” de Barbu Ștefănescu Delavrancea – dramă	494
ȘTEFAN TIPĂTESCU – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	498
TACHE FARFURIDI și IORDACHE BRÂNZOVENESCU – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de Ion Luca Caragiale – comedie	502
TOFANA SBILȚ – „ <i>Patima roșie</i> ” de Mihail Sorbul – tragedie	504
VETA – „ <i>O noapte furtunoasă</i> ” de Ion Luca Caragiale – comedie	508
VIDRA – „ <i>Răzvan și Vidra</i> ” de Bogdan Petriceicu Hasdeu – dramă istorică..	511
ZAHARIA TRAHANACHE – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	513
ZIȚA – „ <i>O noapte furtunoasă</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	516
ZOE TRAHANACHE – „ <i>O scrisoare pierdută</i> ” de I.L. Caragiale – comedie	519

PARTEA A III-A. UNIVERSUL LITERAR	523
COMICUL ȘI UMORUL – CATEGORII ESTETICE	523
SURSELE COMICULUI în comedia „O NOAPTE FURTUNOASĂ SAU NUMĂRUL 9” de ION LUCA CARAGIALE.....	525
SURSELE COMICULUI în comedia „O SCRISOARE PIERDUTĂ” de ION LUCA CARAGIALE.....	530
ARTA NARAȚIUNII în „AMINTIRI DIN COPILĂRIE” de ION CREANGĂ.....	536
ARTA NARAȚIUNII în basmul „POVESTEA LUI HARAP-ALB” de ION CREANGĂ.....	538
ARTA NARAȚIUNII în basmul „DĂNILĂ PREPELEAC” de ION CREANGĂ.....	542
CAMIL PETRESCU – NOUA ESTETICĂ ÎN LITERATURĂ (Universul literar camilpetrescian).....	546
MIRCEA ELIADE – PERSONALITATE COMPLEXĂ A CULTURII ȘI A LITERATURII ROMÂNE	549
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	551

CIOBĂNAȘUL

- personaj principal de baladă populară
- personaj mitic

„Miorița”
– baladă populară –

Balada populară „Miorița” a fost culeasă de **Alecu Russo** de la niște păstori din munții Vrancei, pe când se afla în exil la Soveja și publicată în prima culegere de „*Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri*”, apărută în 1852, al cărei motto a devenit celebru: „**Românul e născut poet**”.

Deși balada aparține genului epic, în structura operei se disting **două mari planuri, unul narativ**, în cadrul căruia autorul anonim povestește faptele și construiește personajele reale sau fabuloase, și celălalt **lirico-dramatic**, ce se definește prin exprimarea gândurilor, sentimentelor și prin atitudinea ciobănașului în fața morții, într-un **dramatism** impresionant. Balada ilustrează **mitul popular mioritic (al transumanței)**, poetul anonim exprimând aici ideea că *omul acceptă moartea ca pe un final firesc al vieții*, o concepție filozofică străveche, ceea ce face ca balada populară „**Miorița**” să fie, totodată, un **poem filozofic**.

Autorul anonim își exprimă **indirect** sentimentele și gândurile prin intermediul **acțiunii și al personajelor**. Ca în orice operă epică, se manifestă aici **tim-pul și spațiul** în care se desfășoară acțiunea: toamna, în timpul transumanței, într-un peisaj mirific: „*Pe-un picior de plai/Pe-o gură de rai*”. Fiind o creație populară, și această baladă reflectă toate trăsăturile specifice: **caracter anonim, oral, colectiv și tradițional**.

CIOBĂNAȘUL MOLDOVEAN este **personajul principal** din balada populară „**Miorița**” și în același timp un **personaj mitic**, deoarece exprimă, prin atitudinea lui, înțelepciunea populară a acceptării morții ca pe un dat firesc al vieții umane.

Portretul fizic este conturat prin **elementele descrierii potențate liric**, întrucât trăsăturile ciobănașului sunt vizualizate prin ochii mamei îndurerate, amplificând astfel emoția cititorului. Prin mijloacele **caracterizării directe**, autorul anonim compune un portret de o frumusețe impresionantă, la care se adaugă cu subtilitate duișia și dragostea mamei, prin **diminutivele** folosite: „*Mândru ciobănel/Tras printr-un inel?/ Fețișoara lui,/Spuma laptelui;/Mustețioara lui,/Spicul grâului;/Perișorul lui;/Pana corbului;/Ochișorii lui,/Mura câmpului!*..” Trăsăturile ciobănașului sunt exprimate fie prin **epitete sugestive** privind atitudinea bărbătească și curajoasă, „*mândru*”, fie prin **metafore** expresive pentru ținuta zveltă – „*Tras printr-un inel*”. De remarcat este alegerea de către autorul

anonim a unor elemente din natură pentru a contura **trăsăturile feței**: pielea este albă precum „*spuma laptelui*”, mustăcioara blondă ca „*spicul grâului*”, părul și ochii negri ca „*pana corbului*” și, respectiv, ca „*mura câmpului*”. Astfel, portretul ciobănașului capătă **valențe picturale**, în care **cromatica** se vizualizează expresiv și delicat prin intermediul **metaforelor**.

Trăsăturile fizice ale tânărului sugerează, totodată, **trăsăturile lui morale**, atât în zona sensibilității, cât și în aceea a priceperii și pasiunii sale pentru meserie. Astfel, la începutul baladei se menționează, prin **caracterizare directă**, **hărnicia**, **vrednicia** ciobănașului, care este „*mai ortoman*” (ortoman = bogat în turme – *n.n.*), are „*oi mai multe*”, „*cai învățați*” și „*câini mai bărbați*”.

Prin **mijloacele indirecte ale caracterizării**, se sugerează alte trăsături morale, care reies din gândurile și sentimentele ciobănașului. El are o **fire blândă și iubitoare, este prietenos și sensibil**, deoarece, în eventualitatea morții, dorința lui este de a rămâne alături de cei dragi, „*să fiu tot cu voi*”, „*să-mi aud câinii*” și să fie îngropat „*în strunga de oi*”.

Pasionat de meserie, ciobănașul nu se poate despărți nici de fluierul său, care constituie un simbol pentru sensibilitatea și duioșia sufletului, pentru că în testamentul liric nu uită fluierașul „*de fag*”, pe cel „*de os*” și pe cel „*de soc*”, pe care dorește să le aibă cu sine veșnic. Încredințat că **dragostea dintre el și animalele sale este reciprocă**, imaginează că, în eventualitatea morții, acestea „*or plânge/Cu lacrimi de sânge!*”

Deși tânăr, ciobănașul este **înțelept**, deoarece **acceptă moartea ca pe un final firesc al vieții**, imaginând o nuntă cu elemente cosmice (cosmogamie), între care se va reintegra prin neființă. El strecoară aici, cu delicatețe sufletească, o **credință populară ancestrală**, aceea că atunci când cade o stea moare un om: „*Că la nunta mea/A căzut o stea*”. **Grijuliu și iubitor**, el nu vrea ca mama să afle despre steaua căzătoare, fiind tulburat de durerea sfâșietoare pe care aceasta ar simți-o în eventualitatea morții sale: „*Iar la cea măicuță/Să nu-i spui, drăguță,/Că la nunta mea/A căzut o stea*”.

Această atitudine a ciobănașului este exprimată în baladă prin **testamentul** pe care ciobănașul și-l face în eventualitatea morții, prilej cu care poetul anonim accentuează condiția omului în lume prin **motivul alegoriei moarte-nuntă**, deoarece, ca orice element ce aparține universului, și omul se va reintegra cosmosului printr-o **nuntire spirituală** cu elementele simbol ale acestuia: „*Soarele și luna/Mi-au ținut cununa/Brazi și pălținași/I-am avut nuntași;/Preoți munții mari,/Paseri, lăutari,/Păsărele mii/Și stele făclii!*”

Întrucât **deznodământul lipsește, finalul baladei** a iscat interpretări diferite și contradictorii privind **atitudinea ciobanului moldovean** în fața morții.

Unii critici consideră că ciobanul este **pasiv și resemnat** în fața morții, pentru că nu se revoltă și nu încearcă deloc să-și salveze viața.

Alții interpretează această atitudine ca pe o jertfă pentru demnitatea umană. Posibila moarte – „și de-a fi să mor” – este imaginată de tânărul cioban ca o nuntă fabuloasă, ce ar putea semnifica **o formă de reintegrare a spiritului în circuitul existențial (viață-moarte-viață) al cosmosului**.

O altă interpretare străveche susține ideea că moartea ar putea fi **un alt mod de continuare a vieții prin nuntirea cu natura eternă (cosmogamie** – moartea concepută ca o contopire cu universul), deoarece tânărul dorește să fie îngropat în mijlocul „stâni”, unde „oile s-or strânge/Pe mine m-or plânge” și se însoțește în această călătorie cosmică (nuntă) a lui cu „Brazi și paltinași,/Preoți munții mari,/Paseri, lăutari,/Păsărele mii/Și stele făclii”.

Se poate concluziona că portretul ciobănașului conturează **un personaj mitic**, de o neasemuită **frumusețe fizică și morală**, asemănător unui Făt-Frumos din basmele populare, **înzestrat cu cele mai alese trăsături** cu care putea împodobi folclorul pe un flăcău reprezentativ pentru neamul românesc.

Limbaul artistic exemplifică profunda sensibilitate a „românului născut poet”, prin varietatea figurilor de stil: **metafore** – „picior de plai”, „gură de rai”, „lacrimi de sânge”, **epitete** – oi „mândre și cornute”, „negru zăvoi”, „mioriță laie, bucălaie”, **personificări** – „soarele și luna/mi-au ținut cununa”, „preoți, munții mari”, „paseri, lăutari”, **diminutive populare cu nuanță emoțională** – „ciobănel”, „mioriță”, „bolnăvioară”, „fluieraș”, „măicuță”, „fețișoara”, „mustețioară”, „perișor”, **cuvinte populare cu iz arhaic** – „ortoman”, „plăviță”, „bârsană”, „strungă”, precum și **formele populare ale verbelor la viitor** – „de-o fi”, „s-ar strânge”, „dacă-i întâlni”.

Mihai Eminescu îl vizualizează pe ciobanul mioritic ca pe „un păstor ră-tăcit pe Carpați, petrecând lungile nopți înstelate în mijlocul turmelor sale, ne-având altă petrecere decât, din timp în timp, lătratul câinilor săi sau strigătul plângător al oilor sale”.

CONSTANTIN BRÂNCOVANUL

- **personaj principal de baladă populară**
- **personaj popular atestat istoric**
- **erou popular de baladă**

*„Constantin Brâncovanul”
– baladă populară –*

Literatura populară este o componentă esențială a folclorului românesc, deoarece însumează totalitatea producțiilor înțelepciunii poporului nostru (artistice, literare, muzicale, plastice, coregrafice, dramatice), create și transmise prin cuvânt și practici din generație în generație. Folclorul face parte integrantă din cultura națională și definește spiritualitatea unui popor. Creațiile literaturii populare au fost publicate pentru prima oară de către poetul **Vasile Alecsandri** în culegerea *„Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri”*, apărută în 1852, al cărei *motto* a devenit celebru: *„Românul e născut poet”*.

Despre creatorul popular, bardul de la Mircești afirma că este *„înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare”*. Iubitor al istoriei neamului, autorul popular a creat numeroase balade în care slăvește curajul și patriotismul acelor domnitori români care erau oricând gata să se sacrifice pentru țara și poporul lor și de aceea au rămas pentru totdeauna în sufletele românilor.

CONSTANTIN BRÂNCOVANUL este **personajul principal și eponim** (care dă numele operei – *n.n.*) al baladei populare. **Personaj atestat istoric**, Constantin Brâncoveanu a fost domnitorul Țării Românești între anii 1688-1714, perioadă de progres economic și de independență față de puterile străine, ceea ce a stârnit furia turcilor, care l-au ucis cu sălbăticie, împreună cu cei trei fii ai săi.

În *expozițiune*, naratorul anonim evidențiază, prin *caracterizare directă*, **originea nobilă** și **crența în Dumnezeu** de care este animat domnitorul român – *„Boier vechi și domn creștin”*. Calitățile morale sunt accentuate de **portretul fizic**, realizat succint prin două *epitete* – *„Fața blândă”* și *„Barba albă”* – care sugerează **generozitatea și înțelepciunea** domnitorului.

Trăsătura morală esențială a domnitorului este **crența în Dumnezeu**, subliniată *în mod direct* încă de la începutul *desfășurării acțiunii*: *„La icoane se-nchina”*. **Înzestrat cu talent de conducător**, Brâncovanul adusesse bunăstare în țară, prin reformele pe care le făcuse, precum și independență prin **talentul de politician**, ceea ce declanșează furia otomană.

Patriotismul fierbinte, care-i dirijează toate acțiunile, reiese, în mod *indirect*, din episodul în care turcii năvălesc în țară și domnitorul își trezește fiii, îndemnându-i cu hotărâre să se pregătească de luptă pentru apărarea țării.

Această trăsătură de caracter este reliefată prin **verbe la modul imperativ**: „– *Dragii mei coconi iubiți!/Lăsați somnul, vă treziți,/Armele vi le gătiți*”. Din **adresarea directă** plină de sensibilitate reiese și **puternica dragostea paternă**, precum și grija pentru educația patriotică a fiilor.

Prins de către turci și dus în fața sultanului, la „*Stanbul în turnul mare*”, Brâncovanul dovedește **demnitate și tact diplomatic**, deoarece nu se comportă cu umilință și evită cu **intelență** orice formulă de adresare. Domnitorul își păstrează **măreția** atunci când este acuzat de rea-credință față de Poarta Otomană, prin cuvântul „*hain*” (sensul arhaic al cuvântului *hain* era cel de rea-credință – *n.n.*) și prin reproșul că ar fi luat măsuri ca să scoată țara de sub stăpânirea otomană: „*Adevăr e c-ai chitit/Pân a nu fi mazilit/Să desparți a ta domnie/De a noastră împărăție?/Că de mult ce ești avut/Bani de aur ai bătut,/Făr-a-ți fi de mine teamă,/Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!*” Domnitorul român răspunde cu **diplomație și îndrăzneală**, întrucât îi atrage atenția sultanului că **puterea este trecătoare**: „*De-am fost mare pre pământ,/Cată-acum de vezi ce sunt!*” Ca **bun creștin**, Brâncovanul mărturisește **direct** crezul său, și anume că numai Dumnezeu îi cunoaște gândurile și faptele, fiind și singurul care îl poate judeca: „*De-am fost bun, rău la domnie,/Dumnezeu singur o știe*”.

Sultanul îi cere domnitorului român supunere religioasă, poruncindu-i să-și lepede „*legea creștinească*” și „*să se dea*” la mahomedanism, amenințându-l că altfel îl va uide împreună cu fiii săi. **Credința puternică în Dumnezeu și patriotismul profund** se disting în mod **direct** din **vorbele** domnitorului român, ce respinge cu **fermitate** porunca sultanului și-i răspunde cu mult **curaj**: „*Facă Dumnezeu ce-a vrea!/Iar pe toți de ne-ți tăia,/Nu mă las de legea mea!*”

Convingerea adâncă în puterea lui Dumnezeu, puternic înrădăcinată în sufletul său, îi dă forța interioară de a asista la decapitarea celor doi fii mai mari, **disperarea și durerea părintească** fiind încredințate Divinității: „*Brâncovanul greu ofta/Și din gură cuvânta:/ – Doamne! fie-n voia ta!*” Mișcat de **tăria morală** a domnitorului român, sultanul repetă propunerea, înainte de a-l decapita și pe mezin, dar Brâncovanul, care-și pusese soarta în voia Divinității, rămâne ferm în hotărârea sa: „*Mare-i Domnul Dumnezeu!/Creștin bun m-am născut eu,/Creștin bun a muri vreu...*” El își încurajează apoi fiul să primească moartea cu seninătate și încredere în Dumnezeu: „*Taci și mori în legea ta,/Că tu ceriu-i căpăta*”.

Suferința tatălui este sfâșietoare după decapitarea ultimului său fiu, **durerea profundă** nu mai cunoaște margini, stări redată în mod **direct** printr-o **metaforă** extrem de sugestivă: „*inima-i se despica*”. Aproape pierzându-și mințile de durere, după ce se aruncă peste trupurile neînsuflețite ale copiilor, **bocetul** său devine un **blestem cutremurător**: „*Dar-ar Domnul Dumnezeu/ Să fie pe gândul meu/Să vă ștergeți pre pământ/ [...]/Să n-aveți loc de-ngropat,/Nici copii de sărutat*”.

Furia turcilor nu mai cunoaște margini și-l omoară pe Brâncovanul cu o **cruzime fără precedent**: „*Trupu-i de pele jupea,/Pielea cu paie-o umplea,/ Prin noroi o tăvălea*”.

Autorul popular transmite posterității ideea că domnitorul român nu și-a trădat credința strămoșească în Dumnezeu, singura care l-a întărit în ultimele clipe de viață și care l-a ajutat să moară cu **demnitate și curaj**: „*Să știți c-a murit creștin/Brâncovanul Constantin*”.

Portretul domnitorului român care a rămas în istoria neamului datorită **patriotismului și credinței nestrămutate în puterea lui Dumnezeu** este construit atât prin **caracterizare directă**, realizată – în parte – prin **descriere**, cât și prin **caracterizare indirectă** – punerea personajului în situație-limită, atitudinea în fața morții, gânduri, fapte, relații cu alte personaje – realizată cu ajutorul **narațiunii** și al **dialogului**.

Pentru a accentua **măreția eroului pozitiv** de baladă populară, autorul anonim îl pune pe Constantin Brâncovanul în **antiteză** cu sultanul – care reprezintă cruzimea și răutatea.

Trăsăturile morale ale domnitorului Constantin Brâncovanul au impresionat puternic poporul român, care, prin autorul anonim al baladei, și-a exprimat admirația și respectul pentru **patriotismul exemplar** al acestui măreț domnitor, a cărui tragedie a parcurs secole, rămânând în istoria noastră prin iubirea de neam și țară, prin credința profundă în Dumnezeu și făcând din el un model de conducător de țară.

CORBIȚA

• personaj principal de legendă populară

„STÂNCA CORBULUI”

– *legendă populară* –

(Culeasă de Alecu Russo)

Creațiile populare i-au fascinat dintotdeauna pe scriitorii iubitori de legende și povești străvechi, de aceea cei mai mulți le-au și publicat pentru a fi cunoscute de cititori. Un pasionat culegător de folclor a fost **Alecu Russo (1819-1859)**, care a aflat legenda populară „*Stânca corbului*” de la un ghid, cu prilejul excursiei pe Valea Bicazului, în toamna anului 1942.

Opera literară „*Stânca corbului*” are structura narativă a **povestirii în ramă** sau **povestire în povestire**, adică în introducere autorul explică împrejurările în care a descoperit minunata legendă populară, al cărui subiect îl relatează în continuare, revenind în finalul narațiunii la momentul excursiei și remarcând impresia puternică pe care a avut-o istorisirea ghidului asupra ascultătorilor.

Această **legendă** are **caracter istoric**, întrucât relatează un episod din timpul năvălirii tătarilor pe teritoriul Moldovei, și, totodată, **caracter toponimic**, deoarece explică numele stâncii.

Personajul principal este **Corbița**, o tânără foarte frumoasă, de care mulți flăcăi se îndrăgostiseră, însă numai unul i-a cucerit inima, „*un plăieș cu pletele lungi și cu chipul de făt-frumos*”, cu care s-a și logodit.

Năvălirea tătarilor în țara Moldovei au adus nenorocirea asupra tuturor. Frumusețea fetei i-a cucerit pe tătari, care au hotărât să o prindă și să o ducă „*plocon hanului de la Bugeac*”. Tatăl și logodnicul Corbiței sunt uciși în luptă, încercând s-o ascundă, ca s-o scape de răpire.

Portretul fizic al Corbiței este realizat cu ajutorul **descrierii**, prin **caracterizare directă**: „*Ce fată! Ce bujor de copilă! [...] era sprintenă ca o căprioară! [...] gurița ei era un fagure de miere; [...] ochii ei străluceau ca focurile ce le aprind ciobanii noaptea în întunericul codrilor*”.

Pentru a compune **idealul de frumusețe feminină**, autorul anonim apelează la **comparații** – „*sprintenă ca o căprioară*”, ochii ei „*străluceau ca focurile*”, „*fața albă, ca un crin*” –, iar **delicatețea** fetei este accentuată prin **diminutivele populare** „*căprioară*” și „*guriță*”.

Frumusețea fizică a tinerei sugerează **însușiri morale** alese: **demnitatea**, **spiritul de sacrificiu**, **dorința de libertate și onoarea**. Ea „*scăpă ca apa printre degetele tătarilor*”, cade în genunchi pentru a se ruga lui Dumnezeu, apoi aleargă disperată, „*cu părul despletit de vânt, cu ochii aprinși, cu fața albă, ca un crin*” și-i amenință, **curajoasă**, pe urmăritori: „*Atunci s-ajungeți voi, când îți pune mâna pe Corbița!*”

Ajunsă pe stânca dreaptă ca un zid, Corbița se aruncă în prăpastie tocmai când un tătar reușise să pună mâna pe ea. Trupul tinerei „*se cufundă în apa Biczului, zdrobindu-se de bolovani*”, iar tătarii au rămas încremeniți de uimire că fata a preferat să moară, apărându-și **libertatea și onoarea**.

Povestea tragică a tinerei a străbătut veacurile, iar în zilele de sărbătoare fetele se adună pe vârful stâncii și cântă doina Corbiței. În nopțile luminoase, păstorii pot vedea o „*umbră albă clătinându-se pe vârful stâncii și apoi lunecând de-a lungul ei până-n apa Biczului*”.

Narațiunea este modul de expunere predominant în legendă, îmbinată cu **descrierea**, folosită mai ales la **portretizarea** tinerei și la prezentarea **peisajului**, a locului în care se petrec faptele.

Stilul se distinge prin **cuvinte și expresii populare** îmbinate cu **regionalisme**: „*își dură o căsuță*”, „*cotun*”, „*umblau să-i vâneze dragostea*”, „*childa*”, „*plăieș*”, „*o dușcă de aer*”.

Pasionat de folclor, **Alec Russo** își mărturisește admirația pentru creațiile populare și consideră că ele reprezintă izvorul adevărat de inspirație pentru scriitori, cărora le recomandă întoarcerea „*la tradițiile și obiceiurile pământului, unde sunt ascunse încă formele și stilul*”.

DRAGOȘ-VODĂ

• personaj principal de legendă populară

„*Dragoș-Vodă*”
– *legendă populară* –

„*Dragoș-Vodă*” este o legendă istorică și toponimică, o proză populară, care explică în mod **ficțional** un eveniment real, și anume **ctitorirea Moldovei și originea numelui acestei provincii românești**. Specie a **genului epic**, **legenda populară „Dragoș-Vodă”** este o **narațiune** în care **autorul anonim** explică atât **întemeierea Moldovei** și are **valoare istorică**, cât și **proveniența numelui său** și are **valoare toponimică**.

Titlul legendei este numele **domnitorului Dragoș-Vodă**, cel care a descoperit ținuturi neumbrate, unde a întemeiat Țara Moldovei în anul 1359, așa cum atestă documentele istorice.

DRAGOȘ-VODĂ este **protagonistul eponim** (care dă numele operei – *n.n.*) al legendei, „*un român deștept și voinic din Maramureș*”, menit să devină conducătorul unei țări. **Pasionat de vânătoare** prin locuri necunoscute și neumbrate, Dragoș este **viteaz și curajos**, înfruntă cu o **forță neobișnuită**

taurul fioros, aruncând „ghioaga” de la distanță drept în capul animalului, pe care-l omoară și căruia îi ia capul ca trofeu cinegetic. Își **iubește** foarte mult câinii, care îndeplinesc rolul **ajutoarelor din basme**, dovadă fiind cățeaua Molda, al cărei nume îl dă ținuturilor sălbatic și râului învolburat. Asemenea unui Făt-Frumos, tânărul este **neînfricat și hotărât în atingerea scopului propus**, urmărind vânatul până când reușește să-l ucidă. Dragoș este **un inițiat** prin faptul că descoperă, în urma unei lungi călătorii, un ținut necunoscut și neumblat, o nouă țară ce va avea o istorie glorioasă.

Bourul, personaj fabulos, este un **animal sălbatic și puternic**, „*ce nu se mai găsește acum prin țară la noi*”. Autorul anonim accentuează **fantasticul personajului** prin faptul că nu precizează cu fermitate specia animalului, ci menționează doar că era „*un bour sau un zimbru, adică un fel de fiară puternică și mare [...] care fugea ca turbat prin codri și părea că are aripi la picioare*”.

Molda este cățeaua lansată cu **tenacitate** în urmărirea vânatului, dovedind astfel **loialitate** pentru stăpânul său, care o iubește atât de mult, încât dă numele Moldova noului ținut și râului în care s-a înecat ea.

Haita de câini reprezintă **personajul colectiv**, care poate îndeplini rolul **ajutoarelor din basmele populare**, pentru că sprijină totdeauna personajul principal în atingerea scopului.

Limbajul este **artistic** și se caracterizează prin **expresivitatea verbelor** și prin **sugestia** textului. **Alternanța timpurilor verbale** marchează, pe de o parte, **evenimentele străvechi (timpul imperfect)**, iar pe de altă parte, sugerează **prezentul** povestirii: „*Era un bour sau un zimbru, adică un fel de fiară puternică și mare, ce nu se mai găsește acum prin țară la noi*”.

Fiind o creație folclorică, **stilul** se particularizează prin **cuvinte și expresii populare** – „*dibuiră*”, „*pierzania*”, „*să ucigă*”, „*o luară la goană*”, „*apuca prin niște codri*” – și prin **exprimări neliterare**: „*țintuită cu cuie de fier*”.

Apropierea de basm este argumentată și prin **articolele nehotărâte** din construcțiile „*niște codri mari*”, „*malul unui râu mare*”, care sugerează un tărâm necunoscut și nemărginit, precum și prin **repetiția** „*Dragoș umbla cât umbla*”, specifică narațiunilor fabuloase.

Creație epică, legenda populară „*Dragoș-Vodă*” îmbină armonios două moduri de expunere: **narațiunea** întâmplărilor cu **descrierea** locurilor și a personajelor.

În **legenda populară „Dragoș-Vodă”** se relatează **o întâmplare miraculoasă**, din care nu lipsește elementul inițiativ – vânătoarea – pentru a explica **originea românească a numelui Moldova, pe care îl poartă atât ținutul, cât și râul existente și astăzi**.

FĂȚ-FRUMOS

- personaj principal de basm popular
- personaj fabulos (fantastic)

„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”
– basm popular –

Petre Ispirescu (1830-1887) a arătat totdeauna un viu interes pentru folclorul românesc și a cules cu pasiune producțiile literaturii populare, pe care le-a publicat mai întâi în ziarele timpului, apoi le-a adunat în volum. Basmul *„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”* i-a fost povestit lui Petre Ispirescu, în copilărie, de către tatăl său, dar a fost publicat abia în 1862, în ziarul *„Țăranul român”*, sub titlul *„Povestea lui Făt-Frumos, sau tinerețe fără bătrânețe”*, semnat P.I. În forma definitivă, basmul *„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”* este integrat în volumul *„Legende sau Basmele românilor, adunate din gura poporului de P. Ispirescu, culegător-tipograf”* (1882), cu o introducere entuziastă a lui **Vasile Alecsandri**, care-l felicita pe **Ispirescu** pentru că a adunat *„într-un șirag multime de pietre scumpe din averea națională, un șirag care nu mai este amenințat de a se pierde. [...] Ai îndeplinit o sacră datorie către Patrie!”*

Basmul *„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”* se încadrează în **genul epic**, iar ca **specie literară** este un **basm popular**, cules și publicat de **Petre Ispirescu**. *Împletirea elementelor reale cu cele fabuloase creează fantasticul*, ca specific ancestral (străvechi) al basmelor, însă în această creație populară se manifestă idei filozofice din mitologia românească, referitoare la condiția omului în univers, la viziunea despre viață și moarte. Basmul îmbină *supranaturalul popular (fabulosul) cu profunde concepții filozofice și mitologice*, de unde reiese și *originalitatea unică* a acestei creații.

Titlul *„Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”* relevă sensuri pline de substanță ideatică, dubla negație – „fără” — reliefând fermitatea dorinței omului de a atinge idealuri superioare, anulând, astfel, *adevărul universal valabil* că nu există nici bătrânețea fără tinerețe și nici moartea fără de viață (adică nu poți fi bătrân dacă n-ai fost mai întâi tânăr și nu poți muri dacă n-ai fost viu). Subtilitățile semnificației titlului se regăsesc și în cuvintele cu care îl întâmpină zâna, *cu milă*, în ținutul vremii uitate – *„Bine ai venit, Făt-Frumos”* – și cele pe care i le spune Moartea, dându-i o palmă: *„– Bine ai venit, că de mai întârziai, și eu mă prăpădeam”*.

Tema este *atipică* pentru basm, lupta nu se mai dă între forțele binelui și cele malefice, ci relevă dreptul nativ al omului la fericire și refuzul de a accepta o viață banală, mărginită între limitele umanului. Se pare că *motivul mitologic*